

Fakulteta za management

MM EPVM

Ekonomski vidika managementa

IZPIT

Izpit je sestavljen iz dvajsetih nalog – deset nalog se nanaša na mikroekonomiko in deset nalog na makroekonomiko. Vsaka naloga je vredna 5 točk.

Ime in Priimek:

Vpisna številka:

Koper, november 2004

MIKROEKONOMIKA

1. Grafično prikažite učinke, ki izhajajo iz obnašanja popolnega in nepopolnega konkurenta na tržna dogajanja. Odgovor je moral zajemati grafični prikaz maksimiziranja dobička popolnega konkurenta in nepopolnega konkurenta (najlažje monopolist). Ključno je, da se popolni konkurent sooča s popolnoma elastično krivuljo povpraševanja, zato se optimizacijski pogoj $MC=MR$ sklada s pogojem $MC=P$. Pri monopolistu je razlika v optimizacijskem pogoju, saj velja zgolj $MC=MR$, kar pa hkrati ne pomeni $MC=P$. Posledica tega dejstva je, da je v primeru nepopolne konkurence tržna cena višja in obseg prodane količine nižji kot v primeru popolne konkurence – to izhaja iz obnašanja popolnega oziroma nepopolnega konkurenta.
2. Kakšni so učinki premikov ponudbe ali povpraševanja v popolni in nepopolni konkurenci na kratek rok. Učinki pri popolni konkurenci so odvisni od tega, za kakšno analizo gre. Ali analiziramo spremembo v ponudbi posameznega ponudnika ali analiziramo spremembo tržne ponudbe. Če analiziramo spremembo ponudbe posameznega ponudnika popolnega konkurenta, so izidi naslednji: povečanje ponudbe pomeni povečano prodano količino ob nespremenjeni ceni. Zmanjšanje ponudbe se odrazi kot zmanjšanje prodanih količin ob nespremenjenih cenah. Cene se ne spreminjajo zaradi dejstva, ker se posamezni ponudnik sooča s popolnoma elastično krivuljo povpraševanja!
Če analiziramo spremembe tržne ponudbe, so izidi drugačni, ker je tržna krivulja povpraševanja padajoča! Torej bo povečanje tržne ponudbe vodilo do povečanja prodanih količin na trgu in do zmanjšanja ravni tržnih cen. Nasprotno bo zmanjšanje tržne ponudbe vodilo do zmanjšanja prodanih količin in do zvišanja ravni tržnih cen (OPOZORILO: termina tržna ponudba in agregatna ponudba nista vsebinsko ekvivalentna!). V modelu popolne konkurence moramo analizirati še spremembe v povpraševanju. Ponovno imamo dve možnosti, ali obravnavamo spremembo povpraševanja posameznika ali spremembo tržnega povpraševanja! Če se poveča povpraševanje posameznika (ali zmanjša), se to na tržnih dogajanjih ne bo odrazilo v spremembah, saj posameznik nima vpliva na trg, posledice bo čutil sam – z zvečanjem povpraševanja bo kupil večje količine po nespremenjeni tržni ceni in z zmanjšanjem povpraševanja bo kupil manjši obseg blaga po nespremenjeni ceni. Drugače je, če se spreminja tržno povpraševanje: njegovo zvečanje pomeni zvišanje tržnih cen in količin, njegovo zmanjšanje pa zmanjšanje tržnih cen in količin. V nepopolni konkurenci se bo zvečanje ponudbe odrazilo kot padec tržnih cen in porast tržnih količin in obratno. Porast povpraševanja v modelu nepopolne konkurence pa vodi do zvišanja cen,

lahko pa tudi do zvišanja tržnih količin – ali se te povečajo, je odvisno od elastičnosti ponudbe. Če je ponudba povsem toga, se bo rast povpraševanja odrazila izključno v rasti cen. V modelih popolne konkurence moramo upoštevati, da ima vsak tržni subjekt pomen za tržna dogajanja! (OPOMBA: kot popoln odgovor se šteje, če je napravljena samo analiza tržnih sprememb, ne pa tudi z vidika posameznika!!!)

3. Pojasnite učinke spremembe davkov na cene in količino na trgu v pogojih popolne in nepopolne konkurence.

Bistveno je vprašanje, kdo nosi končno davčno breme – ponudniki ali kupci. To je odvisno od cenovne(!) elastičnosti ponudbe oziroma povpraševanja. V modelu popolne konkurence je cenovna elastičnost povpraševanja, s katerim se sooča posamezni ponudnik, popolna, zato tudi sam nosi davčno breme, saj bi s povišanjem cen izgubil trg! Torej, čimbolj so trgi konkurenčni, tem manjši je vpliv uvedbe davkov na tržna dogajanja. V modelu nepopolne konkurence velja, da je mogoče del davčnega bremena prenesti na kupca. Ta delež narašča s stopnjevanjem nepopolnosti trga – v čistem monopolu bo tako kupec tisti, ki bo v celoti prisiljen sprejeti davčno breme, kar lahko ima škodljive posledice za blaginjo posameznika, saj je ta omejen z razpoložljivim dohodkom.

4. Pojasnite učinke minimalne plače na eni strani in učinke nadzora cen v primeru monopola na drugi strani.

Uvedba minimalne plače, ki je (praviloma) nad tržno ravnovesno plačo povzroči pojav neprostovoljne brezposelnosti. Povpraševanje po produkcijskem faktorju delo je izvedeno povpraševanje in porast cene dela poveča stroške producentov. Ker ti praviloma nimajo možnosti prenesti višjih stroškov v cene, se posledično zmanjša obseg povpraševanja po delu, kar je razlog za nastanek neprostovoljne brezposelnosti!

Na nadzorovanje cen v primeru monopola se monopolist odzove z zmanjšanjem ponudbe, kar se na trgu odrazi v obliki presežka ponudbe nad povpraševanjem. To zmanjšuje blaginjo potrošnikov, odrazi pa se lahko tudi na razvoju črnega trga, kjer lahko cene tudi nekajkrat presegajo tisto ceno, ki bi se izoblikovala v tržnem ravnovesju na monopolnem trgu, če država ne bi posegla z administrativnim ukrepom. Ključna ugotovitev je, da povzročajo administrativni ukrepi neučinkovitost ekonomskega sistema, ta pa se stopnjuje s stopnjevanjem nepopolnosti trga.

5. Kdaj Nashevo ravnotežje prinese družbeno zaželeno stanje ekonomske učinkovitosti?

Nash ravnotežje je nekooperativno ravnotežje, saj vsak igralec izbere tisto strategijo, ki je zanj najboljša ne glede na strategijo, ki jo izbere drugi

igralec. Ker se torej ne dogovarjata, gre za nekooperativno igro. In kdaj je tako ravnatežje ekonomsko učinkovito? Preprost razmislek o delovanju tržnih sil nam pove, da je ekonomsko učinkovito tisto gospodarstvo, kjer vladajo idealni tržni pogoji, ko vsak posameznik izmed množice teži k maksimiranju svoje koristi (ali pa dobička, če gre za podjetje) in se ravna ne glede na ukrepe drugih – to pa je obnašanje, ki je značilno za idealno gospodarstvo popolne konkurence. V modelu popolne konkurence bo torej Nash ravnatežje dalo družbeno želeno stanje ekonomske učinkovitosti.

6. Pojasnite, kdaj imamo splošno ravnatežje ekonomske učinkovitosti v potrošnji in proizvajalčevo ravnatežje?

Vemo, da posamezni potrošnik maksimira svojo koristnost takrat, ko se izenačujejo mejne koristnosti vsake dobrine v njegovi potrošni košarici na denarno enoto. Vemo tudi, da posamezni producent maksimira dobiček, kadar se izenačujejo tržne cene vsake proizvedene dobrine s pripadajočimi mejnimi stroški.

Izpolnjevanje splošnega ravnovesja najlaže prikažemo na primeru, ko potrošnik troši dve različni dobrini in producent proizvaja ti dve različni dobrini. Če združimo pogoja potrošnikove maksimizacije koristnosti in producentove maksimizacije dobička, pridemo do pogoja splošnega ravnovesja, ki pravi, da bo to doseženo takrat, ko se bo razmerje mejnih koristnosti obeh dobrin skladalo z razmerjem njunih cen oziroma razmerjem mejnih stroškov: $MU_1/MU_2 = P_1/P_2 = MC_1/MC_2$ (OPOMBA: odgovor je lahko podan zgolj z matematično izpeljavo).

7. Pojasnite kratkoročno in dolgoročno ravnatežje na trgu kapitala.

Na kratek rok je gospodarstvo omejeno z razpoložljivo količino kapitala, zato je ponudba kapitala povsem toga (glede na višino obrestne mere). Kadar je ta količina majhna, bo obrestna mera visoka, kar bo zaradi relativno visokih donosov vzpodbujalo neto naložbe – te večajo zalogo kapitala in s tem njegovo ponudbo, zato se bodo kratkoročne krivulje ponudbe kapitala pomikale v desno. Očitno je, da rast obrestne mere večja obseg naložb in s tem večja obseg kapitala. Na dolgi rok je torej ponudba kapitala elastična in pozitivno povezana z obrestno mero.

8. Kaj ponazarja padajoča individualna krivulja povpraševanja in kako pojasnimo njeno padajočo obliko?

Padajoča krivulja povpraševanja kaže kombinacije povpraševanih količin in pripadajočih cen – pri nižjih cenah bo obseg povpraševanja večji in pri višjih cenah bo obseg povpraševanja manjši. Ta zakonitost je povezana z zakonitostjo padajoče mejne koristnosti – velike količine so povezane z nizko mejno koristnostjo, zato so kupci pri velikem obsegu pripravljeni za

dodatno enoto plačati nižjo ceno. Alternativna razlaga je s pomočjo učinka substitucije in učinka dohodka. Prvi pavi, da bodo kupci skušali z rastjo cen zmanjšati nakupe relativno dražje dobrine in povečati obseg nakupov relativno cenejšega substituta. Ta učinek deluje v povezavi z učinkom dohodka, saj postane blago na trgu z zmanjšanjem dohodka kupcev relativno dražje, kar vpliva na zmanjšanje kupljenih količin. (Za odgovor je dovolj, če uporabite za pojasnilo vzrokov padajoče individualne krivulje povpraševanja zgolj en način).

9. Grafično pojasnite potrošnikov presežek

Odgovor zahteva grafični prikaz oblikovanja potrošnikovega presežka in pojasnilo, zakaj ta nastane. Nastane preprosto zaradi dejstva, da je vsak posameznik pripravljen plačati za začetni obseg blaga višjo ceno (saj mu potrošnja prinaša visoko koristnost), kot za obseg blaga, ki ga dejansko kupi po tržni ceni. Ker plača vse kupljene enote po enaki ceni, vse predhodne mu pa prinašajo večjo mejno koristnost, kot je njihova dejanska cena, se pojavi stanje, ko je celotna koristnost (če jo pretvorimo v denarne enote) večja od skupne denarne vrednosti kupljenega obsega blaga.

10. Dana je naslednja produkcijska funkcija:

$$y = \alpha \cdot x_1^\beta x_2^{1-\beta}$$

Simboli: y – spremenljivka, ki meri obseg produkcije,
 α – stalni člen (parameter), ki meri raven skupne factorske produktivnosti,
 x_1 – spremenljivka, ki meri obseg porabe produkcijskega faktorja delo,
 β – koeficient elastičnosti,
 x_2 – spremenljivka, ki meri obseg porabe produkcijskega faktorja kapital,
 $1 - \beta$ – koeficient elastičnosti.

- Izračunajte koeficient donosov na obseg produkcijskih faktorjev – za kakšne donose gre in kaj to pomeni?
- Izračunajte mejno stopnjo tehnične substitucije produkcijskega faktorja delo za produkcijskega faktor kapital.
- Za koliko se bo povečal obseg produkcije, če povečamo obseg porabe produkcijskega faktorja delo za odstotek (*ceteris paribus*)?
- Rešitev naloge je podana v rešenih vajah za mikroekonomiko).

MAKROEKONOMIKA

1. Narišite potrošno funkcijo in funkcijo varčevanja ob predpostavki, da na vseh ravneh dohodka potrošimo ves dohodek. Kolikšen je MPS?

Če potrošimo ves dohodek pomeni, da ničesar ne privarčujemo – potrošna funkcija je torej kar 45-stopinjska premica, funkcija varčevanja pa se sklada z abscisno osjo, saj ničesar ne privarčujemo na nobeni ravni dohodka! $MPS=0!$

2. Označite, kateri projekti bodo uresničeni, če bi se obrestna mera povečala na 15%? Kolikšna bo v tem primeru skupna vrednost uresničenih projektov? **A, B in C**

(1) Projekt	(2) Celotne naložbe v projekt (milijoni \$)	(3) Letni prihodki na 1.000 vloženi \$ (\$)	(4) Stroški projekta na 1.000 vloženi \$ pri letni obrestni meri		(6) Letni neto dobiček na 1.000 vloženi \$ pri letni obrestni meri	
			10 % (\$)	5 % (\$)	10 % (\$) (6) = (3) - (4)	5 % (\$) (7) = (3) - (5)
A	1	1.500	100	50	1.400	1.450
B	4	220	100	50	120	170
C	10	160	100	50	60	110
D	10	130	100	50	30	80
E	5	110	100	50	10	60
F	15	90	100	50	-10	40
G	10	60	100	50	-40	10
H	20	40	100	50	-60	-10

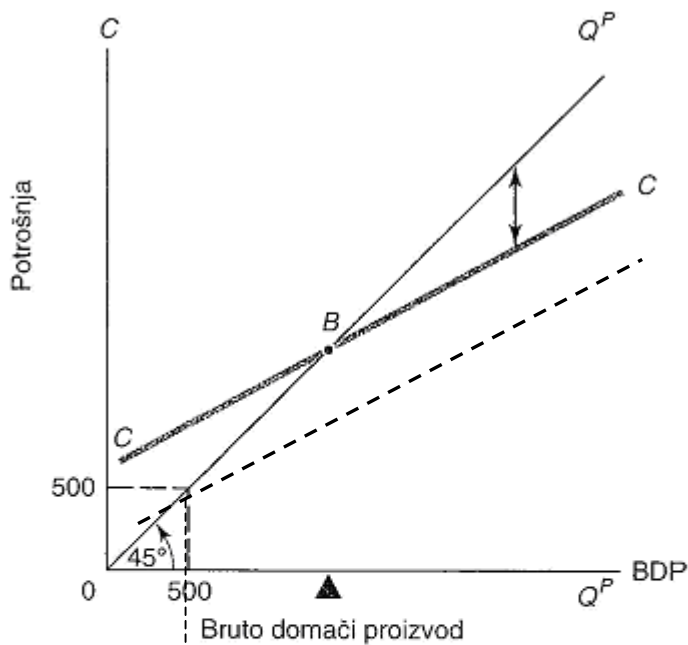
Skupna vrednost uresničenih projektov = $1 + 4 + 10 = 15$ mio USD.

3. Izračunajte prve tri korake in končni učinek multiplikacije investicij v vrednosti 200, če je mejni nagib k varčevanju enak 0,2.

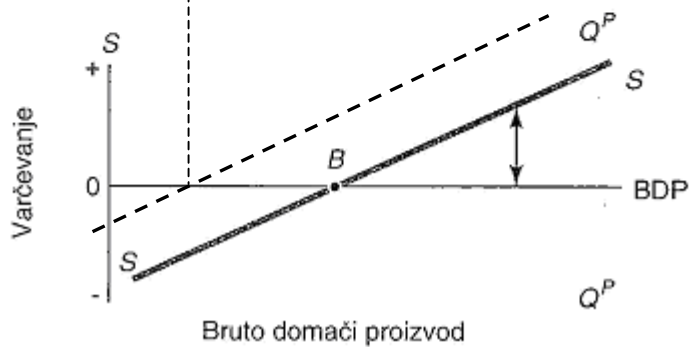
Korak	ΔI	ΔY	ΔC
1	200	200	160
2	-	160	128
3	-	128	102,4
Skupaj po končani multiplikaciji	200	1000	800

4. Na spodnji krivulji potrošne funkcije in funkcije varčevanja vrišite primer, ko vlada uvede davke. Vrišite nova ravnovesja in pojasnite spremembe!

Potrošna funkcija

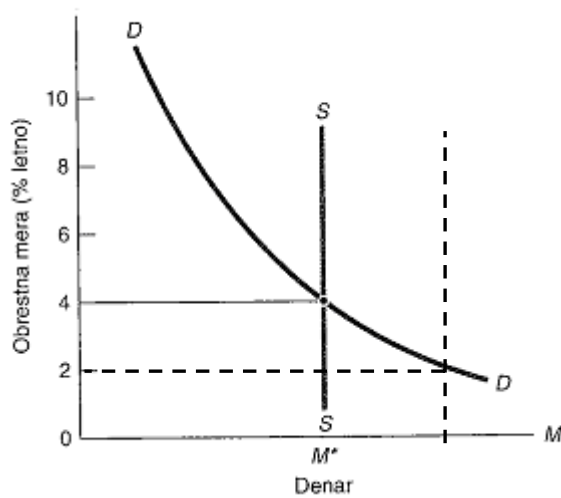

Funkcija varčevanja

Glej črtkane črte!

5. V spodnji sliki narišite novo ravnovesje in opišite posledice, če centralna banka poveča ponudbo denarja!

Kako bo novo ravnovesje vplivalo na obseg investicij?

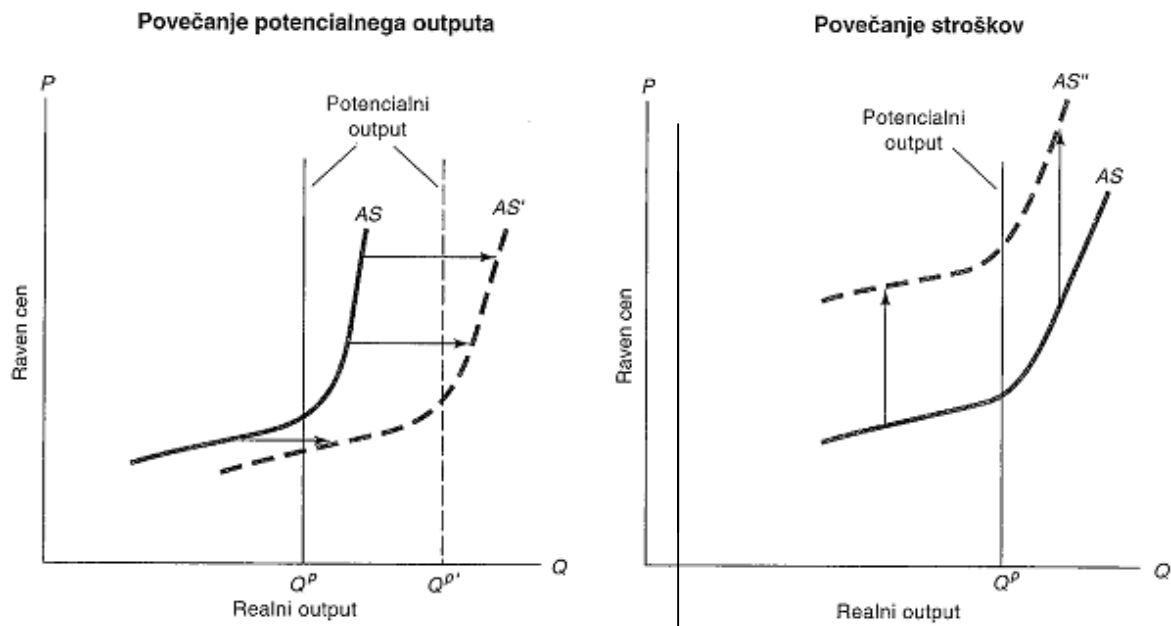
Povečana ponudba denarja se odraži v premiku krivulje ponudbe v desno!
Posledica je nižja obrestna mera, kar poveča obseg investicij!

6. Delo porase za 1% letno in kapital za 4% letno, tehnološke spremembe pa prispevajo 1,5% letno. Z enačbo računovodstva rasti izračunajte rast outputa, če ima delo 2-krat večji prispevek k rasti outputa kot kapital!

$$\text{BDP}\% = 1,5\% + 1\% * (2/3) + 4\% * (1/3) = 1,5\% + 2\% = 3,5\%.$$

7. Kateri dejavniki povzročajo rast potencialnega outputa in premike na levi strani slike, kateri dejavniki pa rast stroškov in premike na desni strani slike? Napišite pod slikama!

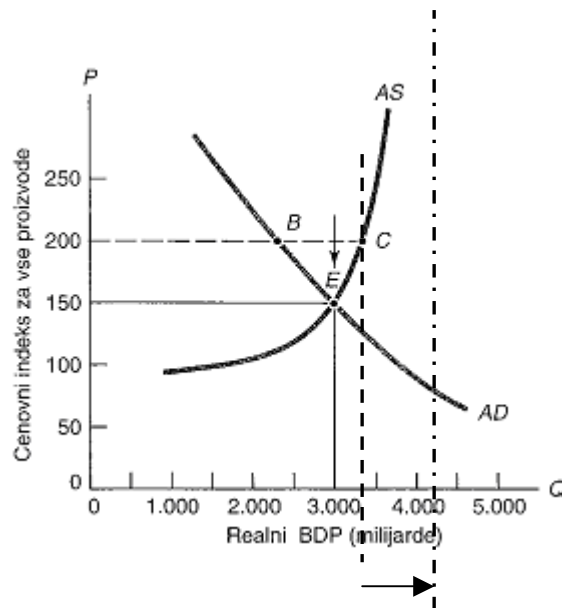
Povečanje potencialnega outputa je posledica:
 Rasti inputov rast ravni učinkovitosti in tehnični napredek.

Na povečanje stroškov pa vplivajo:
 Rast plač, rast uvoznih cen, rast drugih stroškov.

8. Zakaj je krivulja agregatne ponudbe (AS) dolgoročno navpična?

Zaradi temeljne zakonitosti omejenih resursov, ko popolnoma izčrpamo obseg potencialnega outputa, je mogoče na povečanje povpraševanja reagirati zgolj z rastjo cen!

9. Narišite, kakšen bo učinek na krivuljo AS pri nespremenjenih ostalih razmerah (*ceteris paribus*), če potencialni output porase za 20%! Vrišite krivulji potencialnega outputa, če gre izhodiščna krivulja potencialnega outputa skozi točko C!

Glej črtkane črte in puščico!

10. Verižni indeksi rasti cen: 120, 115, 110, 105, 102. Kako imenujemo tak proces?

dezinflacija

- Verižni indeksi rasti cen: 99, 98, 99. Kako imenujemo tak proces?

deflacija